

Взаємозв'язок моралі і права

Кожне історично конкретне суспільство вимагає певної міри соціального регулювання суспільних відносин.

Регулювання суспільних відносин здійснюється шляхом реалізації певних соціальних норм: норм права, норм моралі, норм, установлених громадськими організаціями, норм звичаїв, норм традицій, норм ритуалів і т.д. У загальному плані соціальні норми - це правила поведінки суспільного характеру, що регулюють взаємини людей і діяльність організацій у процесі їхньої взаємодії.

Як вид соціальних норм, моральні норми характеризуються загальними родовими ознаками і є правилами поведінки, що визначають відношення людини до людини. Якщо дії людини не стосуються інших людей, його поведінка із соціальної точки зору байдужа. Тому не всі вчені вважають норми моральності явищем винятково соціальним.

Із часів Канта існує переконання, що сфера моральності охоплює виключно внутрішній світ людини, тому оцінити вчинок як моральний або аморальний можна лише стосовно особи, що його вчинила. Людина ніби витягає із себе норми своєї поведінки, а у глибині своєї «душі», дає оцінку своєї дії. З даної точки зору конкретна людина, поза його відносин з іншими людьми, може керуватися моральними правилами.

Існує й компромісна позиція в оцінці морального регулювання. Відповідно до неї норми моралі мають двояку природу: одні мають на увазі самого індивіда, інші - відношення індивіда до суспільства. Звідси розподіл етики на індивідуальну й соціальну.

Найпоширеніший і аргументованим є подання про абсолютний характер норм моралі й відсутності в них якого-небудь індивідуального фактору. Шершеневич, наприклад, вважав, що моральність представляє не вимоги людини до самої себе, а вимоги суспільства до людини. Не людина визначає, як вона повинна ставитися до іншої людини. Не окремий індивід оцінює своє поведіння як гарне або погане, а суспільство. Воно може визнати вчинок морально гарним, хоча він не гарний для індивіда, і воно може вважати вчинок невартим з моральної сторони, хоча він цілком схвалюємо з індивідуальної точки зору.

Існує точка зору, що моральні закони закладені в самій природі людини. Зовні вони проявляються залежно від тієї або іншої життєвої ситуації, у якій виявляється індивід. Інші ж категорично затверджують, що норми моральності – це вимоги, звернені до людини ззовні.

Морально-правова проблематика – це величезна частина міркувань великих філософів минулого і сьогодення, що досліджували прикордонні стани в

історії людства. Мораль і право – це специфічні феномени життя людей, що визначають соціальні цінності перехідних епох і станів. Вони «по праву вважаються вищими, тому що багато в чому визначають поведження людини в інших системах цінностей».

Немає підстав проводити розподіл між індивідуальним і соціальним характером моральних вимог, оскільки в них органічно переплітаються елементи того й іншого. Ясно одне, що будь-яка соціальна норма має загальний характер, і в цьому змісті вона адресується не до конкретного індивіда, а до всім або до великої групи індивідів. Моральні норми регулюють не «внутрішній» світ людини, а відносини між людьми. Однак не слід упускати з виду індивідуальні аспекти моральних вимог. В остаточному підсумку їхня реалізація залежить від моральної зрілості людини, міцності його моральних поглядів, соціальної орієнтованості його індивідуальних інтересів. І тут першорядну роль грають такі індивідуалізовані моральні категорії, як совість, обов'язок, які направляють поведження людини в русло соціальної моральності. Внутрішнє переконання індивіда в моральності або аморальності свого вчинку значною мірою визначає і його соціальну значимість.

Елементами морального регулювання є:

- ідеал, що виражає подання суспільства, класів, соціальної групи про моральну досконалість;
- система норм, дотримання яких є необхідною умовою функціонування суспільства, досягнення їм своїх моральних цінностей;
- особливі форми соціального контролю, що забезпечують реалізацію моральних норм, у тому числі суспільна думка.

Дніпровське
районне управління
юстиції у м. Києві